

7/3702

T.C.
BAŞBAKANLIK
DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI
Anlaşmalar Genel Müdürlüğü

SAYI : B.02.1.DTM.0.04.02.01/100
KONU : Yazılı Soru Önergesi

18.10.04* 59095

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İLGİ: 1/10/2004 tarih ve A.01.0.GNS.0.10.00.02-7/3702-7349/23661 sayılı yazıları.

Adana Milletvekili Atilla BAŞOĞLU'nun, uluslararası ticarete gümrük vergileri ve kotaların kaldırılması hakkındaki (7/3702) esas numaralı yazılı soru önergesine ilişkin cevap metni ilişikte sunulmaktadır.

Bilgilerine arz ederim.

Kürşad TÜZMEN
Devlet Bakanı

EKLER:

EK-1 Yazılı Soru Önergesi Cevap Metni (2 Adet-12 Sf.)

Soru 1: 2005 yılında uluslararası ticarette gümrük vergilerinin ve kotaların kaldırılacağı hususunun sanayicilerimiz, çiftçilerimiz ve tacirlerimiz tarafından yeterince anlaşılmadığını dikkate alırsak, ilgili tarihte yaşanacak gelişmelere bir açıklık getirebilir misiniz?

Ülkemizin de kurucu üye olarak 122 ülkeyle birlikte imza atmasıyla 1995 tarihinde kurulan Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), mal ticareti, hizmet ticareti ve fikri mülkiyet hakları alanlarında çok sayıda anlaşmanın uygulanmasından sorumludur. Bu anlaşmalarda öngörüldüğü şekilde bütün sektörlerde dünya ticareti önündeki engellerin peyderpey kaldırılması ve ticaretin giderek liberalleştirilmesi Örgütün en önemli hedeflerinden biridir. DTÖ diğer ekonomik örgütlerden farklı olarak tüm üyelerinin karar alma sürecine etkin bir şekilde katılabildiği ve eşit söz sahibi olduğu bir yapıya sahiptir. Örgüt çatısı altında ticarete yön veren kural ve disiplinlere yönelik olarak alınan kararlar "konsensus" esasına göre alınmaktadır. Bu sürece yön verebilmek Örgüt çerçevesinde yapılan müzakere ve karar alma sürecine aktif katılımı mümkün olmaktadır.

Hatırlanacağı üzere, 2001 yılında Katar'ın başkenti Doha'da gerçekleştirilen Dünya Ticaret Örgütü IV. Bakanlar Konferansı sonunda 142 üye ülke tarafından imzalanan Bakanlar Deklarasyonu'yla, 1 Ocak 2005'e kadar tamamlanması planlanan yeni çok taraflı ticaret müzakereleri (Doha Kalkınma Raundu) başlatılmıştır. Söz konusu Deklarasyonla aralarında tarım, hizmetler ticareti, sanayi ürünlerinde pazara giriş gibi konular ile ülkemiz için yine büyük önem taşıyan ticaret politikası araçları dahilindeki Antidamping, Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşmaları ve Korunma Önlemleri Anlaşması ile Anlaşmazlıkların Halline ilişkin Mutabakat Metni'nin de yer aldığı çeşitli konularda müzakerelerin başlaması kararlaştırılmıştır. Yukarıda belirtilen müzakerelerin tamamlanmasının öngörüldüğü tarih, DTÖ Kurucu Anlaşması ekinde yer alan Tekstil ve Giyim Anlaşması hükümleri çerçevesinde, tekstil ve konfeksiyon ürünlerinde miktar kısıtlamalarının (kotaların) ortadan kaldırılacağı 1 Ocak 2005 tarihiyle çakışmaktadır.

Bu çerçevede, DTÖ üyesi 147 ülke, 10-14 Eylül 2003 tarihleri arasında Meksika'nın Cancun kentinde gerçekleştirilen DTÖ V. Bakanlar Konferansı'na Cenevre'de iki yılı aşkın bir süredir devam etmekte olan müzakerelerin ara değerlendirmesinin yapılarak müzakere modalitelerinin genel bir çerçevesinin çizilmesi ve Doha Deklarasyonunda öngörüldüğü üzere bazı konularda yeni kural ve disiplinler oluşturulması amacıyla müzakerelerin başlatılması yönünde bir karar alınması beklentisiyle gitmiştir. Söz konusu Konferansa ülkemiz de Devlet Bakanı Kürşad Tüzmen başkanlığında ilgili kamu ve özel sektör kuruluşlarından temsilcilerin yer aldığı bir heyetle iştirak etmiştir.

Konferans, yapılan yoğun müzakerelere rağmen başta tarım ve Singapur konuları olarak bilinen (ticaretin kolaylaştırılması, rekabet ve yatırımlar ile kamu alımlarında şeffaflık) olmak üzere çeşitli alanlarda üye ülkeler arasındaki görüş farklılıklarının giderilememesi üzerine, beklenen kararlar alınamadan sona ermiştir.

Bahse konu Konferans sonrasında müzakereleri yeniden rayına oturtmak amacıyla Cenevre'de ve çeşitli üye ülke başkentlerinde Türkiye'nin de dahil olduğu yoğun çalışmalar yürütülmüştür. Yapılan müzakereler sonunda, üye ülkeler, 1 Ağustos 2004 tarihli DTÖ Genel Konsey toplantısında tarım, pamuk, tarım dışı ürünlerde pazara giriş, hizmetler alanındaki müzakerelerin genel çerçevesini belirleyen bir karar üzerinde mutabık kalmışlardır. Söz konusu kararda ayrıca, ticaretin kolaylaştırılması alanında müzakerelerin başlatılması yönündeki üye ülkelerin mutabakatı da yer almaktadır.

Diğer taraftan, söz konusu karar, Doha Kalkınma Raundu müzakere sürecinin tamamlanması için öngörülen süreyi, 2005 yılı Aralık ayında Hong Kong'da gerçekleştirilecek VI. Bakanlar Konferansına kadar uzatmıştır.

Diğer taraftan, DTÖ Tekstil ve Giyim Anlaşması, yukarıda da belirtildiği üzere DTÖ kurucu Anlaşması'nın ekinde yer alan anlaşmalardan biridir. Geçici bir anlaşma niteliğinde olan Tekstil ve Giyim Anlaşması, Çok Elyafıllar Anlaşması veya diğer gönüllü ihracat kısıtlamaları anlaşmalarıyla kotalar dahilinde yürütülen bu sektördeki ticaretin kademeli olarak serbestleştirilerek, tekstil ve konfeksiyon sektörünün dört aşamada GATT kural ve disiplinlerine entegre edilmesini amaçlamaktadır. Bu çerçevede, son dilim (%49) entegrasyon 1 Ocak 2005'te gerçekleştirilecek ve tekstil ve konfeksiyon sektöründe kotalar kalkmış olacaktır.

Soru 2: İlgili tarihi, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti olarak hangi tedbirlerle karşılayacaksınız, üretim ve ticaret hayatında ne gibi değişiklikler yaşanacaktır?

Ülkemizde Doha Kalkınma Raundu çerçevesinde yürütülen müzakerelere ilişkin çalışmalar başkanlığı Devlet Bakanı Kürşad Tüzmen tarafından, Sekretarya görevi ise Dış Ticaret Müsteşarlığı'nca yürütülen "DTÖ ile Koordinasyon Üst Kurulu" tarafından yapılmaktadır. Söz konusu Kurul, ilgili kamu ve özel sektör kuruluşlarının katılımıyla, tüm müzakere konularını birarada ve makro düzeyde değerlendirmekte, Türkiye'nin ticari ve ekonomik menfaatleri açısından müzakereler sonucunda elde edilebilecek kazançların ve karşılaşılabilecek kayıpların dengelenmesine çalışmakta ve bu yolla müzakere pozisyonlarımıza yönelik tespitleri yapmaktadır.

Uluslararası tarım ticaretinde liberalleşmenin önündeki engel, tarife duvarlarından çok ticareti bozucu iç destekler ve ihracat sübvansiyonlarıdır. Tarım sektöründe önemli bir üretici olan ülkemiz, gelişmiş ülkelere yüklüce kullanılan söz konusu tarımsal desteklerin ortadan kaldırılmasını talep etmektedir. Türkiye tarımda liberalleşmenin ülkemiz ekonomisi ve işgücü istihdamda önemli bir yeri olan tarım sektörümüzü olumsuz olarak etkilemeyecek ve yoğun ithalat baskısından koruyacak şekilde en az tarife indirimiyle bitirmeyi hedeflemekte ve müzakerelerde pozisyonunu bu çerçevede belirlemektedir.

Sanayi ürünlerinde pazara giriş de Türkiye'nin yakından takip ettiği bir diğer müzakere alanını teşkil etmektedir. 1/95 Sayılı Türkiye-AB Ortaklık Konseyi Kararı çerçevesinde sanayi ürünleri ile işlenmiş tarım ürünlerinin serbest dolaşımına imkan veren ve 1 Ocak 1996 tarihi itibarıyla tamamlanan Gümrük Birliği çerçevesinde AB'nin Ortak Gümrük Tarifesi uygulama yükümlülüğümüz ve AB'ye üyelik perspektifimiz dolayısıyla, DTÖ'de pazara giriş konusunda yürütülen ticaret müzakerelerinde AB ile yakın işbirliği halinde hareket edilerek ve söz konusu yükümlülüklerimiz dikkate alınarak ülkemiz pozisyonu oluşturulmuştur.

Buradaki hedefimiz gümrük birliğinden kaynaklanan rekabet avantajımızın, AB tarafından üçüncü ülkelere yönelik gerçekleştirilecek gümrük vergisi indirimleri neticesinde erozyona uğramasını minimum düzeyde tutmaya çalışırken özellikle gelişmekte olan ülkelerin pazarlarının açılarak, yüksek tarifeler ve tarife dışı engellerin ortadan kaldırılması olarak özetlenebilir. Gümrük birliğinden dolayı halihazırda zaten düşük olan tarifelerimizi göz önünde tutarak, diğer gelişmekte olan ülkelerin de pazarlarını açmalarını ve ülkemiz ihracatçıları için adil bir rekabet ortamı sağlamayı hedeflemekteyiz. Böylelikle önemli bir

uluslararası rekabet gücü elde eden tekstil, konfeksiyon, otomotiv, elektronik gibi sanayi ürünlerimize yeni pazarlar açılabilmesi ve ihracatımızdaki artış eğiliminin sürdürülebilir kılınması mümkün olabilecektir.

Diğer taraftan, Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından ihracatımızın yaklaşık üçte birini oluşturan Türk tekstil ve konfeksiyon sektörünün rekabet gücünü artırmak amacıyla, uluslararası yükümlülüklerimiz de dikkate alınarak sektöre gerekli her türlü destek verilmektedir. Nitekim, bugün dünyanın önemli markalarına üretim yapabilen Türk tekstil ve hazır giyim sektörünün belirli bir standart ve kaliteyi yakaladığı gerçeğinden de hareketle, katma değeri yüksek markalı üretime geçilebilmesi amacıyla, 2003 yılı sonlarında Dış Ticaret Müsteşarlığınca Moda-Marka desteği yürürlüğe konulmuştur. Söz konusu destekle, son derece güç ve maliyetli bir süreç olan üründe farklılaşma, marka ve moda yaratma faaliyetlerinde firmalarımıza destek olunmaktadır. Bu bağlamda, Türk ürünlerinin uluslararası alanda markalaşma faaliyetlerini azami ölçüde desteklemek ve kolaylaştırmak amacıyla uygulamaya konulan "Turquality" projesi de, sektörün markalaşma çabalarına çok önemli katkılar sağlamaktadır. Ayrıca, İstanbul'un, Milano, Paris gibi merkezlerin yanında bir moda merkezi haline getirilebilmesi amacıyla, Dış Ticaret Müsteşarlığı koordinasyonunda, AB ve İTKİB ile birlikte AB fonlarından temin edilen yaklaşık 10 milyon Euro tutarındaki hibeyle, İstanbul'da bir Moda Enstitüsü'nün kurulması projesi uygulamaya konulmuştur.

Öte yandan, tekstil ve konfeksiyon sektörüyle ilgili olarak, 2005 yılından sonra kotasız dönemde belirli ülkelerin haksız rekabet uygulamaları ihtimaline bağlı olarak ihrac pazarlarımızda karşılaşılabilecek sorunlara çözüm bulunması amacıyla DTÖ platformunda gerekli girişimlerde de bulunmaktadır. İç pazarda ithalat baskısı dolayısıyla karşılaşılabilecek sıkıntılara karşı ise, bugün olduğu gibi 2005 sonrasında da mevcut ticaret politikası araçları çerçevesinde Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından gerekli önlemlerin alınmasına devam edilecektir.

Öte yandan ülkemiz, modern ticari hayatın ihtiyaçlarına mevcut DTÖ sistematığının yeterli açılımları sağlayamadığı gerçeğinden hareketle, ticaretin kolaylaştırılması konusunun müzakerelere açılarak yeni kural ve disiplinlerin oluşturulmasına destek vermiştir. Zira, ülkemizin ticaretin kolaylaştırılması başlığı altında tartışılan gümrük işlemleri ve uluslararası ticarete ilişkin diğer düzenleme ve uygulamaları gelişme yolundaki ülkelere oldukça ileri durumdadır. Oysa ki, özellikle gelişme yolundaki ülkelerin pazarlarına girişte ihracatçılarımız gümrük tarifeleri dışında pek çok engelle karşılaşmaktadır. Söz konusu engellerin ortadan kaldırılması veya azaltılması bu alanda yürütülecek müzakerelerde anlamlı sonuçlar elde edilmesiyle mümkün olabilecektir.

Müzakerelerin ülkemiz bakımından önemli sonuçlar doğuracak bir başka boyutu tarım müzakereleri çerçevesinde ele alınacak olan "pamuk"ta gelişmiş ülkelerce uygulanan ticareti bozucu iç destek ve sübvansiyonların ortadan kaldırılması/azaltılması hususudur. Nitekim, başta ABD olmak üzere gelişmiş ülkeler tarafından pamuğa sağlanan ticareti bozucu destekler suni olarak pamuğun uluslararası piyasalarda fiyatının düşmesine yol açmakta ve ülkemiz de dahil olmak üzere, bir çok pamuk üreticisi ülkenin bu fiyatlarla rekabet edememesine neden olmaktadır. Söz konusu haksız uygulamalara son verilmesi, pamuk üreticilerimizin dünya piyasalarında eşit şartlarda rekabet edebilmesini sağlayacaktır.

Soru 3: İlgili tarihte yaşanacak gelişmeler karşısında sanayici, tacir ve çiftçilerimize tavsiyeleriniz nelerdir?

Öncelikle, halihazırda sürmekte olan müzakere raundu süresince bütün menfaat sahibi grupların Dış Ticaret Müsteşarlığı koordinasyonunda yürütülen çalışmalara aktif katılım sağlamaya devam etmesi büyük önem taşımaktadır.

Diğer taraftan, ülkemiz üretici ve ihracatçılarının, rekabet güçlerinin artırılmasını teminen sektör ayrımı yapılmaksızın sağlanan devlet yardımlarını da kullanarak, liberal bir ticaret ortamında varlıklarını daha güçlü bir şekilde sürdürmeye yönelik yapısal değişikliklere gitmeleri de bir zorunluluk arz etmektedir.

Bu kapsamda, AB fonlarından azami ölçüde yararlanılarak başta küçük ve orta ölçekli işletmeler olmak üzere, üreticilerimiz ve ihracatçılarımıza destek faaliyetlerimize devam edileceğinin belirtilmesinde de fayda görülmektedir.

Ayrıca, yoğun ithalat baskısıyla karşılaşan sektörlerin, iç pazarın korunmasına yönelik mekanizmaların kullanılabilmesini teminen Dış Ticaret Müsteşarlığı ile yakın işbirliği içinde hareket etmesi büyük önem taşımaktadır.

Soru 4: Söz konusu hadiselerin yaşanması sonucunda Türkiye'nin kazanç ve kayıpları ne olacaktır?

Son yıllarda önemli bir artış eğilimine girmiş bulunan ihracatımızın bu sene 60 milyar doların üzerinde bir düzeyde gerçekleşmesi beklenmektedir. İhracatımızdaki artışın kalıcı ve sürdürülebilir olması açısından, ülkemiz, Doha Kalkınma Raundu ile başlatılan süreçte büyük bir önem vermektedir.

Müzakerelerin sonuçlandırılmasıyla, dünya ticaretinde önümüzdeki 10 yıla damgasını vuracak global ölçekli yeni bir liberalleşme sürecine girilmiş olacaktır. Zira, müzakerelerin öngörüldüğü gibi 2005 yılı sonunda tamamlanması halinde dahi, sonuçlarının tamamıyla uygulamaya girmesi yaklaşık bir on yıllık takvim sonunda olabilecektir. Diğer taraftan, raundun öngörüldüğü gibi başarıyla sonuçlanması neticesinde, küresel ekonomi için 290 milyar ila 520 milyar dolarlık bir kazanım ortaya çıkacağı tahmin edilmektedir.

Bugün gelişmiş ülke pazarlarına girişte karşılaşılan gümrük tarifeleri ve tarife dışı engeller gelişme yolundaki ülke pazarlarına girişte karşılaşılan engellere nazaran oldukça düşük bulunmaktadır. Buna karşılık gelişme yolundaki ülke pazarları yüksek tarifelerle korunmakta ayrıca, korumayı tarifelerin de üzerine çıkaran bir takım tarife dışı engeller de bulunmaktadır. 1990'larda bugün güney-güney olarak adlandırdığımız gelişme yolundaki ülkeler arasındaki ticaretin artış hızı, genel dünya ticareti artış ortalaması olan %6.5'in yaklaşık iki katı üzerinde %12 olmuştur. Söz konusunda dönemde değer olarak artış %200'ün üzerinde gerçekleşmiştir. Bugün güney-güney ticareti 780 milyar dolara ulaşarak dünya ticaretinin %12'sini teşkil etmektedir. Bu ülkeler arasındaki ticaretin artış potansiyeli ise çok büyüktür. Zira, gelişme yolundaki ülkelerin diğer gelişme yolundaki ülkelere ihracatlarında karşılaştıkları tarifeler %70 civarında olup, bu oranlar gelişmiş ülke pazarlarına girişte karşılaştıkları tarifelerin kat kat üzerindedir.

Malumları olduğu üzere, son yıllarda yaşanan olumlu gelişmelere rağmen, ihracatımızın sektörel ve bölgesel bağımlılığından kaynaklanan yapısal sorunlar, ülkemizin dünya ticareti içinde hakettiği yeri almasını geciktirmekte ve ayrıca, sürdürülebilir bir ihracat artışı sağlanabilmesi önünde engeller yaratmaktadır.

Söz konusu yapısal sorunlara kalıcı çözümler üretmek amacıyla oluşturulan "İhracat Strateji Planı"nda öngörülen hedeflere varılabilmesi yönündeki çabalarımıza Doha Kalkınma Raundunun başarıyla sonuçlanması önemli katkılar sağlayacaktır. Nitekim, hedef ihracat pazarlarımız arasında da yer alan çeşitli gelişme yolundaki ülkelerin pazarlarında Doha Kalkınma Raundu çerçevesinde önemli açılımlar sağlanması, ihracat pazarlarımızın çeşitlendirilmesi ve ihracat artışımızın sürdürülebilir kılınması yönündeki hedeflerimizin gerçekleştirilebilmesi bakımından gerekli, uygun uluslararası ticaret ortamının yaratılması sonucunu doğuracaktır.

Diğer taraftan, Türkiye'nin sanayi ürünleri tarifelerinde yapacağı indirimler, bugün söz konusu ürünlerde oldukça düşük tarifeler uyguladığımız da dikkate alındığında, tarife oranlarımızın daha da düşeceği anlamına gelmektedir. Ancak, iç pazarımızı olası ithalat baskısına karşı koruyacak mekanizmalar da elimizde mevcut bulunmaktadır.

Tarım müzakereleri sonucunda gelişmiş ülkelerin ticareti bozucu iç destekler ve ihracat sübvansiyonlarına son vermesi/azaltmasının uluslararası tarım ticaretinin daha adil koşullarda gelişmesine yol açması beklenmektedir.

İhracat sübvansiyonları açısından ülkemiz uygulamaları gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında son derece sınırlıdır. Bu alanda, bütçe olanaklarına bağlı olarak gelişmiş ülkelere sağlanan sübvansiyonların tamamen kaldırılmasının, ihraç ürünlerimizin rekabet gücünü olumlu etkilemesi beklenmektedir. Ülkemiz üreticileri ve ihracatçıları için de yeni olanaklar doğmasına yol açabilecek bu husus tarım sektörümüz açısından bir kazanım olarak değerlendirilmektedir.

Diğer taraftan, ülkemizde tarımsal desteklere ilişkin olarak, 2000 yılında başlatılan tarımsal reform çabalarının bir parçası olarak, destekleme alımları gibi fiyat yoluyla yapılan desteklerden, doğrudan gelir desteği olarak adlandırılan, üretimden bağımsız olarak arazi başına yapılan ödemelere bir yönelim söz konusudur. Buna paralel olarak Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca hazırlanan 2006-2010 yıllarını kapsayan Tarım Stratejisinde de tarımsal destekleme araçları arasında destekleme alımlarına yer verilmediği görülmektedir. Başka bir deyişle, tarımsal destek politikalarımızın yönelimi açısından, Genel Konsey Kararında ülkemiz politikaları açısından uyumsuz bir husus tespit edilmemiştir. Ancak, halihazırda, pamuk, ayçiçeği, soya fasulyesi gibi ürünlere verilen prim ödemelerinin mevcut çerçevede devam ettirilebilmesini teminen gelişme yolundaki ülkeler için %10 olarak uygulanan "de minimis" oranının muhafaza edilmesi önem arz etmektedir. Müzakere sürecinin bundan sonraki aşamasında teknik düzeyde yürütülecek çalışmalarda bu husus dikkate alınacaktır.

Ülkemiz açısından pazara giriş, İleri Tarım Müzakerelerinin en hassas ayağını teşkil etmektedir. Genel Konsey Kararında belirlenen çerçeve uyarınca, belirli aralıklardaki tarife oranlarının farklı oranlarda indirimi söz konusudur. Ancak, tarife aralıklarının ne şekilde olacağı, kaç tarife aralığı belirleneceği, hangi tarife aralıklarında hangi formülle ne oranda indirim yapılacağı henüz belirlenmemiştir. Ülkemiz de, müzakereler sonucunda kesinlik kazanacak modalitelere göre belirli bir uygulama dönemi boyunca gerekli indirimi yapmak durumunda kalacaktır.

Tarım alanında tarife indirimleri sonucunda bir takım sıkıntılar yaşamamız mümkün bulunmaktadır. Ancak, ülkemiz müzakerelerde en az indirime gitmemizi sağlayacak formüller üzerinde çalışmaya devam etmektedir.

Müzakere aşamasında, söz konusu indirimlerin ülkemiz menfaatleri gözetilerek minimum düzeyde olması yönünde pozisyon alınması önem taşımaktadır. Ülkemiz şimdiye kadar olduğu gibi, bundan sonraki aşamalarda Genel Konsey Kararında yer verilen, gelişme yolundaki ülkeler yönelik, "hassas ürün" ve "özel ürün" esnekliklerinden de azami ölçüde faydalanmaya çalışacaktır.

Son olarak, tarife indirimlerinin ülkemiz ihracatı açısından ilave pazar imkanları yaratılması anlamına geleceğinin belirtilmesinde fayda görülmektedir.